

FLEX-studeren (opnieuw) kritisch onder de loep genomen

Inleiding

In LeiDocument 57 (januari 2017) is uitgebreid en gedetailleerd ingegaan op de experimenten om instellingen aan studenten de kans te geven per studiepunt collegegeld te betalen. De conclusie met betrekking tot de financiële besparingen was dat er een veel te rooskleurig beeld wordt geschetst, en daarmee het optimistische beeld van de student sterk wordt beïnvloed.

Eerder dit jaar besteedde De Volkskrant nadrukkelijk aandacht aan de eerste ervaringen. Daaruit was met een doelgerichte analyse alleen maar een bevestiging van onze conclusies te destilleren. Toch is besloten om het experiment uit te breiden d.w.z. dat er een extra moment komt waarop hogescholen en universiteiten kunnen aanhaken. De minister heeft kortgeleden het groene licht hiervoor gegeven. Prima, als zou blijken dat het met het flex-studeren in brede zin de goede kant op gaat en dat dit ook uit diverse hoeken wordt bevestigd. Dan zou er niks mis mee zijn.

Omdat dit niet als zodanig het geval lijkt, hebben we gemeend een klein 'onderzoeksteam' aan het werk te zetten, teneinde opnieuw aandacht te kunnen schenken aan dit onderwerp. In dit eerste dossiernummer van LeiDocument wordt een aantal aspecten op een rijtje gezet, met als positieve bijdrage aan de discussie aan het eind nogmaals ons voorstel voor een vorm van flexibilisering die echt hout snijdt.

In het kort wat het experiment inhoudt

- Hogescholen en universiteiten kunnen meedoen aan het experiment door bij een aantal opleidingen studenten de kans te bieden zich jaarlijks voor minder dan 60 punten in te schrijven. Dat is een formeel besluit van de student, als zodanig vastgelegd – en anders te bezien dan de situatie waarin de student gewoon voor het gehele jaar staat ingeschreven maar om allerlei redenen zelfstandig besluit niet alles te doen.
- Het gaat om studenten die een voltijdse opleiding volgen en de propedeuse (eerste leerjaar) van een opleiding hebben afgerond en geen negatief studieadvies hebben gekregen (hetgeen logisch is, anders had de student de opleiding al moeten verlaten). Deeltijdse en duale studenten (duaal is wel een variant van voltijd overigens) komen hiervoor niet in aanmerking.
- De studenten stellen een studiecontract op met de hogeschool over wat ze willen en mogen volgen, en hoe. Ze mogen niet meer punten doen dan is afgesproken. Een student die formeel staat ingeschreven voor het gehele jaar, mag dit wel doen als daarvoor de kans bestaat.
- Er wordt wettelijk collegegeld (dus alleen maar voor de eerste studie) naar rato betaald. Iemand die een contract voor 30 punten sluit, betaalt derhalve 50% van het collegegeld.
- Daarnaast wordt hiervoor wel 15% opslag gerekend, voor het dekken van de extra administratieve kosten. Daarmee komt de student die 30 punten afneemt, op een percentage van 57,5 van het wettelijk collegegeld. Rekenkundig houdt dit in dat het break-even-punt ligt bij 51 punten (dan is het flex-studeren even duur als het gewoon voor alle punten inschrijven).

Aanleiding, een terugblik

Laten we eerst maar even teruggaan in de tijd. Er kan worden gesteld dat het flexstuderen in gang is gezet via een discussie over de positie van studenten die zitten in medezeggenschapsraden,

opleidingscommissies en andere formele gremia binnen een instelling. Zij moeten daaraan veel tijd besteden, vaak in combinatie met de studie. Ze weten dan al op voorhand dat er studievertraging gaat optreden. Omdat het werk daarvoor in dienst staat van de instelling en tegelijkertijd het volledige collegegeld moet worden betaald, is heftig aan de bel getrokken.

Vervolgens is gekeken of er andere groepen zijn die van een dergelijke mogelijkheid tot verlaging van het jaarlijkse collegegeld gebruik kunnen maken als ze dan ook op voorhand aangeven minder studiepunten af te gaan nemen en daarvoor een aangepast rooster willen krijgen. Daarbij kwamen studenten in beeld die anderen in hun omgeving (moeten) verzorgen, een onderneming aan het opzetten zijn of noodzakelijkerwijs de studie met andere activiteiten dienen te combineren.

Overigens kan het ook om een bijbaan gaan teneinde in het levensonderhoud te kunnen voorzien. Dat is best toegestaan als studenten zich zonder formele drempels mogen aanmelden, zonder een specifieke motivatie (en zoals bij een van de hogescholen, Windesheim, loting wordt ingezet).

Het besluit tot het overgaan tot deze experimenten was vooral een succes voor de studentenorganisaties ISO en LSVb, mede omdat zij vooral afhankelijk zijn van de inbreng van hun leden - en dat zijn in sterke mate de gremia waarin studenten zitten. Een flex-mes dat aan twee kanten snijdt.

Toch zijn toen ook al vragen gesteld over het beperken van de experimenten tot voltijdse opleidingen. Deeltijders zijn al ouder en hebben veelal, en misschien wel veel meer, met genoemde situaties te maken. Bovendien kunnen ook zij in de instellingsgremia een zetel hebben. Helaas is het zo dat ISO en LSVb beide geen afdeling voor deeltijdse studenten hebben, niet uit het wo (want daar is het aanbod zeer beperkt) maar ook niet uit het hbo.

In de nieuwe ronde staat opnieuw het experiment niet open voor studenten in deeltijd en dual. De minister heeft als argument aangedragen dat daarvoor al andere experimenten draaien. Dat klopt, maar de aard daarvan is toch wel heel anders dan het betalen per studiepoint voor een bekostigde studie. Het zij zo.

Politiek en praktijk hierbij

Er kan worden gesteld dat er sprake is van een experiment dat vooral een politieke, strategische en bestuurlijke grondslag kent. Kijk maar naar de volgende zaken:

- Studenten bepalen al van oudsher zelf wat hun studietempo is, en hoeveel studiepunten te behalen zijn bij een zekere vorm van tijdsinvestering. Dat kan vrijwillig zijn, maar ook omdat de voorkeur aan andere activiteiten wordt of moet worden gegeven. Maar ze kunnen al doende bepaalde vakken niet gaan volgen, om deze te bewaren voor het jaar erop. Zeker, het 'flexperiment' is bedoeld voor studenten die het eerste jaar hebben overleefd. Ze hebben in het begin geen steken mogen laten vallen (hoewel er ook daar veel studenten zijn die hun studie moeten mixen met andere zaken). Pas in de hoofdfase kan er zelf voor gekozen worden, of ze moeten wel omdat de studie 'tegenzit'. Dit moet vaak het geval zijn omdat er nog steeds heel veel langstudeerders bij hogescholen staan ingeschreven.

Anders gezegd, flexibel studeren is van alle tijden, niet omdat er een regeling voor is maar omdat het inherent is aan het wezen van het student-zijn en de inrichting van ons onderwijsstelsel. En het geldt dan? Kijk maar naar het volgende punt.

- Er is in de vorige publicaties aangegeven dat het flexstuderen alleen maar minder kosten voor de student met zich meebrengt bij het collegegeld, per jaar ruim 2000 euro (2060 euro op dit moment), dus 200 euro per maand (uitgaande van een academisch jaar van 10 maanden). Alle verdere (studie) kosten lopen gewoon door: kamer en bijkomende vaste lasten, premie ziektekosten, verzekeringen, lidmaatschappen, voedsel, uitgaan, noem alles maar waarmee je als student mee te maken krijgt. Zo kun je een kamer niet de gehele week huren en voor vier of vijf dagen betalen, als flexibele kamerbewoner (want nogmaals, het gaat om voltijders...). Als een student bijvoorbeeld geen 60 maar 45 studiepunten wil gaan doen, scheelt dat aan collegegeld (uitgaande van 2000 euro) zo'n 500 euro, maar er moet wel 15% opslag worden betaald over die 1500 euro, zijnde een bedrag van 225 euro. Daarmee komt de besparing uit op 275 euro per jaar oftewel 27,50 per maand van dat specifieke academische jaar.

Daarnaast hebben de flex-studenten een aantal voordelen niet. Ze mogen geen extra vakken doen, geen tweede studie volgen, enz. Vanuit het standpunt van de wetgever is dat heel erg

logisch aangezien er als doel van flex-studeren duidelijk wordt gesteld: *“Het experiment flex-studeren is uitdrukkelijk bedoeld om te onderzoeken of deze vorm van flexibilisering leidt tot meer toegankelijkheid van voltijds onderwijs, en tot meer tevredenheid, juist bij studenten die hun voltijdse studie combineren met andere taken”* (uit de Kamerbrief van 12 juni 2018).

Dat is overigens wel een behoorlijk vreemde verwoording van het doel, als het gaat om het streven naar meer toegankelijkheid. Het betreft namelijk studenten die al studeren en het eerste jaar succesvol hebben afgerond. Zou er sprake zijn van meer toegankelijkheid zijn als jongeren weten dat ze ergens na jaar 1 flexibel mogen studeren? Is het een reden om naar een bepaalde hogeschool te gaan (misschien nu nog, als men veel reclame hiervoor maakt, maar als het overal mag, wat dan...)?

Het punt van de tevredenheid is wel voorstelbaar, al zullen we pas over een flink aantal jaren van de studenten zelf weten of de balans tussen positieve en negatieve ervaringen (uitloop studie) in de juiste zin naar de doelstellingen is uitgeslagen. Het artikel in De Volkskrant van begin dit jaar bracht niet alleen maar juichende studenten in beeld.

Kortom, als het gaat om externe en dwingende zaken, zit het 'm vooral bij de student ook 'tussen de oren' bij het kunnen bepalen wat je zelf kunt doen (een eigen 'beperking opleggend contract') en verhoudingsgewijs per maand een erg bescheiden bedrag uitsparen. Bovendien loop je gegarandeerd uit de studie. Je mag dan in die extra jaren ook minder betalen voor de punten die nog open staan (en misschien daarbij ook nog herkansingen en vakken die toch zijn gemist), maar de kosten die je verder als student maakt, lopen wel door.

Let er ook op dat je voltijds moet blijven studeren als er sprake is van een uitloop. Er kan geen inschrijving plaatsvinden bij een deeltijdse opleiding om zo de studie flexend af te maken, want daarvoor geldt het experiment niet.

Er is wel een truc te verzinnen maar of die toe te passen is, hangt af van de aantallen studenten en het kunnen voldoen aan de vereiste mogelijkheden qua rooster. Het kan namelijk zo zijn dat de hogeschool voor deze voltijdse 'uitlopers' een programma maakt dat op avonden is te volgen. Dat mag. Er is geen definitie van het begrip voltijd (en ook niet van deeltijd) en dus mogen voltijders ook gewoon op avonden hun studie doen. Er kan zodoende overdag tijd beschikbaar komen voor een baan of de werkzaamheden die al eerder reden waren om te gaan flexen.

Politiek en uitbreiding die nu plaatsvindt

Naast het artikel in de Volkskrant, met toch een behoorlijk aantal kritische kanttekeningen (ook van de studentenorganisaties over het omgaan met de bekostiging van de overheid) en een reportage van 'EenVandaag', is er niet veel aandacht besteed aan de voordelen en de 'belemmeringen' binnen het systeem. Ongetwijfeld heeft in die periode de overheid gewoon gemeend om het ingeslagen pad af te blijven lopen en de evaluatie via de meelopende monitor af te wachten.

Toch is nu ineens besloten een extra aanmeldingsmoment aan te bieden. Daarvoor draagt OCW interessante en opmerkelijk argumenten aan. We nemen de vrijheid een aantal stukken en daaraan te koppelen berichten op een rijtje te zetten, te analyseren en van commentaar te voorzien.

Uit de wetgeving en toelichting

In de toelichting op het besluit over de uitbreiding wordt het volgende gesteld:

“Op 26 maart 2018 zijn door het lid Tielen (VVD) vragen gesteld over de mogelijkheid om het experiment flexstuderen open te stellen voor nieuwe instellingen. Hierop heeft de minister geantwoord dat zij zou polsen of er animo is bij instellingen om nog in te stromen in het experiment flexstuderen en het daarna mogelijk te maken.”

Logische aanpak als er signalen zijn vanuit 'het veld', dus hbo en wo, om bij een succesvol experiment niet te lang te wachten met het nemen van verdere stappen. Het is ons niet bekend of en hoe de instellingen zijn gepolst en door wie, maar we nemen aan dat alle CvB's van hogescholen en universiteiten een vragenlijst hebben mogen invullen.

“Tijdens een Algemeen Overleg over de sectorakkoorden hogescholen en universiteiten op 20 juni 2018 vroeg mevrouw Tielen aan de minister of zij van plan was de amvb flexstuderen te wijzigen om het aantal deelnemende instellingen uit te breiden, en zo ja wanneer. Mevrouw Tielen baseerde haar vragen (evenals eerder gestelde schriftelijke vragen) op een persbericht van Windesheim

(deelnemer aan het experiment) waarin staat dat er meerdere instellingen geïnteresseerd zijn in de pilot flexstuderen.”

Dat vraagt om nader onderzoek

Het tweede bericht is dus van drie maanden later dan het eerder genoemde overleg, maar opmerkelijk genoeg wordt er geen melding gemaakt van de uitkomsten van het toegezegde onderzoek onder de instellingen naar de bereidheid om alsnog aan te haken. Wel wordt verwezen naar een persbericht van de Hogeschool Windesheim. Daarin zou melding worden gemaakt van die extra interesse vanuit andere hogescholen.

Omdat het van belang is om te weten waarom dit het geval is en wat de redenen van die andere instellingen zijn, leek het bezien van de persberichten van de Hogeschool Windesheim geen verkeerde actie. In onderstaande kaders staan de belangrijkste passages uit die persberichten.

Persbericht Hogeschool Windesheim

12 maart 2018

Het experiment flexstuderen, waarbij studenten betalen per studiepunt, draagt bij aan de toegankelijkheid van het hoger onderwijs en voorkomt onnodige uitval van studenten.

Dit blijkt uit het eerste onderzoek van hogeschool Windesheim, waarbij zowel deelnemende studenten als uitgelote studenten van het experiment flexstuderen zijn bevroegd. 18% van de uitgelote studenten geeft aan te stoppen met de opleiding. ‘Flexstuderen voorkomt dus onnodige uitval. Een van de belangrijkste doelen die wij met dit project hebben’, aldus collegevoorzitter Henk Hagoort. ‘Studenten die om welke reden dan ook niet fulltime kunnen studeren, willen meer flexibiliteit in hun opleiding en de financiering daarvan. De grote animo onder studenten en deze eerste bevindingen tonen aan dat we met dit experiment voorzien in een behoefte.’

Toegankelijker onderwijs

Aan het experiment, dat begin dit studiejaar van start is gegaan en zes jaar duurt, doen bij Windesheim 57 studenten mee. 330 studenten hadden zich aangemeld, waardoor er geloot moest worden voor deelname. Komend studiejaar kan een tweede lichting studenten meedoen. Uit het onderzoek blijkt dat studenten verschillende motieven hebben om mee te doen. Het kunnen combineren van werk of ondernemerschap en studie en gezondheidsredenen (studeren met een functiebeperking of chronische aandoening) zijn de belangrijke redenen om flexibel te willen studeren. Hagoort: ‘Wij willen toegankelijk onderwijs voor iedere student die het hoger onderwijs aankan. Uit deze eerste resultaten blijkt dat flexibilisering van de financiering daaraan bijdraagt.

en

Persbericht Hogeschool Windesheim

3 juli 2018

Het project past bij de ambities van Windesheim om het onderwijs flexibeler te maken voor studenten en hen meer regie te geven op hun studie. ‘Dit is met name interessant voor studenten die hun opleiding combineren met bijvoorbeeld topsport, een baan of eigen bedrijf, een bestuursfunctie of mantelzorgtaken’, vertelt Smulders. Een eerste onderzoek heeft uitgewezen dat flexstuderen onnodige uitval voorkomt: 18% van de studenten die vorig jaar zijn uitgeloot, geeft aan te stoppen met de opleiding. Smulders: ‘De grote animo onder studenten en de bevindingen tonen aan dat we met dit experiment voorzien in een behoefte.’

Naast Windesheim doen ook Hogeschool Utrecht en de Universiteiten van Amsterdam en Tilburg mee aan het experiment flexstuderen, dat vorig jaar van start is gegaan en zes jaar duurt.

We willen graag voor alle duidelijkheid, ook van belang als over langere tijd de monitor loopt, een aantal kanttekeningen hierbij plaatsen.

- In de persberichten van de Hogeschool Windesheim wordt niet gerept over belangstelling bij andere hogescholen. Wel wordt de andere reeds deelnemende hogeschool genoemd, naast

de universiteiten (Amsterdam was daarbij overigens de 'aanjager' van het experiment, na klachten van studenten die in allerlei raden zaten). Omdat het goed is om daarnaast te bezien wat de HU heeft gesteld, mede als het gaat om verdere uitbreiding van de experimenten, hebben we naar nieuws daarover op internet gezocht. Daarbij was alleen het volgende bericht te vinden (waarbij ook geen relevante mededelingen over flex-studeren werden aangetroffen op de website van de Vereniging Hogescholen):

Op de website van Trajectum (HU) stond een stuk over de vergadering van het CvB met de medezeggenschapsraad waarbij een besluit over het doorgaan met het experiment diende te worden genomen. Er werd door de studenten gesteld dat er een tussentijds evaluatierapport bestond. Uit het stuk¹:

Website Trajectum – blad van de HU – 12 juli 2018

“Een dergelijk document is er niet, stelde collegevoorzitter Bogerd tijdens de vergadering. Er ontstond verwarring nadat Richard Gertsen van studentenfractie Vlijmscherp meldde dat er wel een rapport bestaat. Het bureau USBO Advies van de Universiteit Utrecht heeft onderzoek gedaan, hield hij vol. Daaruit blijkt volgens hem onder meer dat de communicatie met flexstudenten moeizaam verloopt en dat een grote groep zich niet opnieuw inschrijft voor flexstuderen. Na schorsing van de vergadering, enkele telefoontjes en overleg in de wandelgangen erkende Bogerd dat er inderdaad een evaluatie is uitgevoerd. Het rapport is twee dagen geleden opgeleverd.”

Vervolgens keren we terug naar de Kamerbrief van 24 april 2018 waarin er sprake is van de beantwoording van de vragen die mevrouw Tielen van de VVD had gesteld. Daaruit de volgende vraag en het bijbehorende antwoord (en de rest is terug te vinden in passages van andere stukken van de minister).

Beantwoording minister van Kamervragen (Tielen, VVD):

Vraag: Deelt u de mening dat de eerste resultaten bemoedigend zijn in relatie tot de initiële doelstellingen van het experiment?

Antwoord: Ja. Windesheim heeft aan de eigen instelling een eerste onderzoek uitgevoerd naar het experiment Flexstuderen. Hierbij is gekeken naar de samenstelling van de groep studenten die geïnteresseerd is in Flexstuderen, de motivatie voor deelname en een eerste beeld van studiesucces. Windesheim geeft in haar onderzoeksrapport onder meer aan dat financiële overwegingen en de noodzaak om nog een paar studiepunten te halen voor het diploma de belangrijkste motieven zijn om aan Flexstuderen deel te nemen. Maar ook andere redenen zoals persoonlijke en gezondheidsredenen of meer tijd voor een baan of eigen onderneming worden genoemd. Voorts is vastgesteld dat het grootste deel van de gestarte Flexstudenten (96%) nog actief is een half jaar na de start, terwijl van de afgewezenen voor het experiment 81% nog actief is.

Bij dit alles zo bij elkaar op een rijtje gezet kunnen de volgende zaken worden opgemerkt.

- Het gaat kennelijk toch vooral om de langstudeerders die op deze wijze de kosten willen beperken van het laatste studiejaar, met nog (veel) minder dan 60 punten te doen. Dat is aan de ene kant niet vreemd, maar aan de andere kant kan de student onder bepaalde voorwaarden – als de hogeschool de daaraan gekoppelde studie-eenheden 'flexibel' in een zo kort mogelijke periode aanbiedt – bij het tussentijds behalen van het diploma een deel van het collegegeld terugkrijgen. Ook daarmee kan dus geld worden 'terugverdiend'. Natuurlijk worden in dat geval veel eisen gesteld aan het roosteren, maar dat geldt ook voor het flex-studeren, met allemaal eigen wensen van de heterogene groep studenten.
- Er wordt door Windesheim gemeld dat '18% van de uitgelote studenten geeft aan te stoppen met de opleiding. Flexstuderen voorkomt dus onnodige uitval'. We missen toch wat essentiële informatie als deze toch wat 'wollige' stellingname op een juiste wijze op waarde dient te worden geschat.

¹ Overigens gaat de HU, volgens RTVUtrecht op 12 oktober 2018, gewoon door met het experiment.

- Heeft de afwijzing ad-random plaatsgevonden en zo niet, betreft het bij die groep studenten die toch al kwetsbaar waren?
  - Hoeveel % van de flex-studeerders denkt weer gewoon te gaan studeren met 60 punten? Is dat bij elkaar meer of minder dan 18%?
  - Hoeveel van de uitgelote studenten zijn reeds gestopt binnen een half jaar?
  - Is nagegaan wat de redenen zijn voor die 18% om te gaan stoppen met de studie? Is er op basis daarvan te stellen dat het gaat om 'onnodige' uitval – of worden studenten hiertoe gedwongen door omstandigheden die zich ook niet via een flex-contract zijn te vermijden?
  - Gaan die studenten een andere opleiding volgen?
- Tevens wordt dus aangegeven dat er een bepaald doel is: *“Wij willen toegankelijk onderwijs voor iedere student die het hoger onderwijs aankan. Uit deze eerste resultaten blijkt dat flexibilisering van de financiering daaraan bijdraagt”.*

Zoals al eerder aangegeven gaat het niet om de toegankelijkheid aangezien studenten al het eerste jaar hebben afgerond, zonder BSA². Mogelijk wordt hier het begrip 'studeerbaarheid' bedoeld, dus dat er een situatie is waarbinnen studenten de kans krijgen om een studie goed te volgen en ook af te ronden.

Daarnaast gaat het bij de 'financiering' alleen maar om het wettelijk collegegeld, vanuit de student gezien. Het voordeel daarbij is relatief gezien klein. Daarnaast is de bekostiging vanuit de overheid niet aangepast aan de flex-student. De hogeschool krijgt gewoon vier jaar lang geld van OCW, en als de student het vijfde jaar ingaat, is die bron opgedroogd. Het enige inkomen is dan nog hetgeen de student per studiepoint moet overmaken op de rekening van de hogeschool – en men dient daarvan alle (extra) groepen te betalen.

We vervolgen met de toelichting op het besluit:

“Studentenbonden ISO en LSVb vroegen in een brief aan de Vaste Kamercommissie ook om uitbreiding van het experiment door het mogelijk maken van nieuwe instroom van instellingen. Volgens de studentenbonden bestaat er bij verscheidene niet-deelnemende instellingen enthousiasme over deelname aan het experiment en kan een extra instroommoment helpen om meer studenten te laten flexstuderen en daardoor meer gegevens te verzamelen over de effecten van deze vorm van flexstuderen. De minister heeft in reactie hierop toegezegd dat zij bereid is uitbreiding met nieuwe instellingen mogelijk te maken.”

Uiteraard is het geluid vanuit de studentenorganisaties van belang. We hebben daarom uitgebreid gezocht naar die brief aan de Vaste Kamercommissie, maar niets kunnen vinden – mogelijk omdat het om een 'interne en niet-openbare' brief gaat. Wel is er een persbericht uitgegaan vanuit het ISO en de LSVb, Dit is evenwel gelijk aan het persbericht van Hogeschool Windesheim, alleen aangevuld met onderstaande passage:

---

² In de brief van 25 oktober 2018 aan de TK over de toegankelijkheid tot het hoger onderwijs komt de minister met een vergelijkbaar vaag en politiek ingestoken statement, gebaseerd op de zelfevaluatie van de Hogeschool Windesheim: *Een positieve ontwikkeling in het onderwijsveld, is de opkomst van meer student-centraal leren. Dit geeft de student de ruimte om meer in eigen tempo te studeren. Hogeschool Windesheim is hier al mee begonnen. Binnen het experiment flexstuderen bepalen de studenten vanaf hun tweede studiejaar zelf hoeveel punten zij in een studiejaar gaan halen. Dit soort ontwikkelingen maakt dat een generieke maatregel zoals het bindend studieadvies, minder noodzakelijk is. Ik ben voornemens om het experiment flexstuderen, waarbij studenten een beperkt aantal vakken in een jaar volgen en per studiepoint betalen, opnieuw open te stellen zodat hier meer opleidingen aan kunnen deelnemen.*

Zoals al eerder gemeld, gaat het dus om studenten die het eerste jaar hebben moeten afgerond en pas dan kunnen en mogen kiezen voor dit flexstuderen. Het valt niet aan te nemen dat Windesheim voor bepaalde groepen die willen gaan flexen, het BSA heeft afgeschaft of daarvoor een heel lage drempel heeft ingesteld. Het eigen tempo kan dus pas in de hoofdfase worden vastgesteld, terwijl de grootste problemen zich in de beginfase voordoen. Ergo, het flexen zou dan juist vanaf de eerste dag mogelijk moeten zijn of na het eerste semester resp. het hebben behaald van 30 studiepunten.

Ook kan met enige verbazing worden gekeken naar de opmerking van de minister dat het om een 'beperkt aantal vakken' gaat, gemeten in studiepunten. Er moet toch niet worden gedacht aan alleen maar studenten die bijvoorbeeld maar 30 punten per jaar willen doen, uitmondend in 6 jaren studie in de hoofdfase! Bovendien is het niet zo dat ze ook altijd die 30 punten halen, zoals in de brief wordt gesuggereerd.

Website LSVb – maart 2018

Het Interstedelijk Studenten Overleg (ISO) en de Landelijke Studentenvakbond LSVb zijn enthousiast over de resultaten bij Windesheim en steunen de wens om het experiment uit te breiden. Rhea van der Dong, voorzitter van ISO: 'Het onderzoek van Windesheim laat zien dat flexstuderende een belangrijke rol kan spelen als het gaat om kansengelijkheid, omdat het studenten de kans geeft om in hun eigen tempo te studeren. Wij zien graag dat de pilot uitgebreid wordt, zodat zo veel mogelijk studenten de kans krijgen om hun studie succesvol af te ronden.' LSVb-voorzitter Tariq Sewbaransingh: 'Wij bedachten het flexstuderende enkele jaren geleden, om te zorgen dat het makkelijker wordt om te studeren voor studenten in bijzondere omstandigheden, zoals studenten met een functiebeperking. De resultaten bij Windesheim laten zien dat dit inderdaad het effect is.'

Ook hier is geen verwijzing te vinden naar een eigen onderzoek dan wel naar de belangstelling van andere hogescholen en universiteiten. Dat zou wel degelijk interessant zijn omdat dan ook duidelijk kan worden gemaakt in welke regio's verder kan worden geëxperimenteerd³.

De brief aan de Vaste Kamercommissie heeft geleid tot een reactie van de ministerie, verwoord in een Kamerbrief d.d. 12 juni. Daaruit de volgende passages.

"ISO en LSVb stellen in hun brief ook dat het goed zou zijn om deeltijdstudenten te laten deelnemen aan het experiment. Zoals hierboven aangegeven, is het experiment flexstuderende uitdrukkelijk bedoeld om te onderzoeken of deze vorm van flexibilisering leidt tot meer toegankelijkheid van voltijdse onderwijs, en tot meer tevredenheid, juist bij studenten die hun voltijdse studie combineren met andere taken.

Om te onderzoeken hoe het deeltijdonderwijs flexibeler kan worden, lopen er op dit moment al twee andere experimenten. Dat betreft het experiment met vraagfinanciering en de pilots flexibel hoger onderwijs voor volwassenen, waarin met leeruitkomsten wordt geëxperimenteerd. Introductie van flexstuderende in het deeltijdonderwijs zou een inbreuk maken op deze experimenten. Wel is het zo dat bij de tussentijdse monitor in het voorjaar van 2019, ook zal worden gezien of er lessen uit dit experiment getrokken kunnen worden voor het deeltijdonderwijs."

Je kunt hierover van mening verschillen, maar het is zeker een goed idee van OCW om niet alles door elkaar heen te laten lopen.

"De 15 procent die de studenten in het experiment flexstuderende extra aan collegegeld betalen, volgt uit het voorstel van de LSVb uit 2014 «Het nieuwe leren is flexstuderende». Dat voorstel heeft mede gediend als uitgangspunt voor het huidige experiment. Ik vind het van belang om vast te houden aan die opslag op het collegegeld, omdat het tegemoet komt aan de mogelijke administratieve kosten die instellingen moeten maken. En ik wil voorkomen dat prijs een factor wordt die mede bepalend is voor hoeveel interesse er bij de verschillende instellingen is in het experiment. Daarom wil ik hier één lijn in trekken."

Interessant, zeg maar. De minister speelt de bal gewoon terug: Jullie hebben zelf aangegeven dat er dan best een opslag mag worden betaald. Dus wat is er intussen veranderd? Klagen de deelnemers over de kleine besparing?

"Ten slotte stellen ISO en LSVb dat flexstudenten in de statistieken te boek komen te staan als langstudeerders. Mocht worden besloten het experiment flexstuderende structureel in te bedden, dan wordt dit een aandachtspunt. Gegeven de beperkte omvang van het experiment en de monitoring ervan door het onderzoeksbureau, vind ik dit op dit moment geen probleem."

Het gaat om verwaarloosbare aantallen. Of is het zo dat de minister verwacht dat er weinig instellingen gaan aanhaken? Anders zou er toch minstens moeten worden nagedacht over wat te doen als het een overweldigend succes wordt, of over het instellen van een maximum voor flexers.

³ Naast het artikel van De Volkskrant besteedde EenVandaag in april dit jaar aandacht aan het experiment. Op de website van EenVandaag is de volgende passage terug te vinden: *Het ministerie van Onderwijs laat weten dat de pilot volgend jaar tussentijds geëvalueerd wordt. Wat het ministerie betreft mogen eventueel meer hogescholen en universiteiten dan instappen in het experiment. Deze hebben zich echter nog niet gemeld. Het ministerie besluit na de tussentijdse monitor of het experiment wordt doorgezet.* Hieruit blijkt dat men toen een geheel ander tijdpad qua uitbreiding in gedachten had.

Totale flex-kosten student t.o.v. nominaal studeren

Goed dat studentenorganisaties in het geweer komen voor hogescholen. Die krijgen na vier jaar geen bekostiging meer van de overheid en de student betaalt nog maar per punt.

Een student die vier dan wel vijf jaren over de Bachelor doet, betaalt ruim 8000 resp. 10.000 euro (aantal jaren x ruim 2000) euro. Als er wordt geflext in de gehele hoofdfase, met de 180 studiepunten verspreid over 4 of meer jaren, gaat het in alle gevallen om een 'vast' bedrag van ruim 2000 (eerste jaar) + 3 x 2000 + 3 x 0,15 x 2000 = 8000 + 900 = 8.900 euro⁴.

Het totaal-flexen kost dus ten opzichte van het nominaal studeren meer, los van het korter op de arbeidsmarkt actief zijn incl. het pensioen opbouwen, en het extra als student moeten leven. Ook vraagt het extra jaar aandacht voor alle andere regelingen zoals de ov-kaart en het kunnen lenen⁵.

De hogescholen zelf moeten dus goed kijken wat de effecten op hun inkomsten zijn en of er geld op de plank ligt voor die extra groepen en de extra begeleiding. Windesheim heeft wat dat betreft het experiment wel extreem goed opgepikt. Allerlei groepen mogen meedoen, komend jaar veel meer dan nu, binnen bepaalde opleidingen.

Men mag hopen dat de keuzes van studenten zodanig zijn dat elk studiejaar voldoende groepen zijn te formeren en dat er passende roosters zijn op te stellen. Misschien dat er toch een aantal 'standaard'-leerlijnen wordt uitgezet, met minder studiepunten, dus vaststaande keuzepakketten.

Contracten

Nog even een paar aanvullende opmerkingen, los van hoe de contracten in elkaar steken en hoe die in de onderwijs- en examenregelingen zijn verwoord:

- Het is nooit helemaal duidelijk hoeveel waar je als flexer voor het collegegeld krijgt als het gaat om de lessen e.d. en de toetsen: Mag je bijvoorbeeld in jaar 3 nog een keer meedoen aan onderdelen van jaar 2? Mag je naast het tentamen maar 1 keer herkansen in hetzelfde studiejaar? Mag je in jaar 4 ook nog gewoon meedoen aan herkansingen over onderdelen van de jaren 2 en 3? Dus kijkend naar dit flexprogramma: Waar betaal je voor per studiepunt?
- Hoe om te gaan met de selectie voor het meedoen aan het flex-experiment, dus zijn er criteria waaraan studenten moeten voldoen? Windesheim vreesde al vooraf – en het blijkt eigenlijk toch ook wel uit te komen voor een groot deel - dat degenen die vertraging oplopen en bijvoorbeeld nog 25 punten moeten behalen, zich vervolgens als 'flexer' inschrijven en dus maar minder dan de helft van het collegegeld gaan betalen. Je kunt wel een maximum stellen aan het aantal deelnemers, maar onder de ingelote studenten kunnen zich ook de slim opererende vertragers bevinden.
- Kun je studenten die flex-studeren en mogelijk toch geen gebruik kunnen maken van specifieke delen van het rooster, verbieden om zich regulier in te schrijven voor onderdelen die voor de deeltijders op de avonden worden gegeven? Is het zo dat iemand die zich inschrijft voor een opleiding, in principe het recht heeft om voor de onderdelen van het programma een keuze uit de onderliggende activiteiten te maken? Die gedachte wordt mede ingegeven door het feit dat de wet geen sluitende definities kent voor de varianten (voltijd, deeltijd en duaal). Mogelijk dat

---

⁴ Je kunt alle scenario's nalopen, maar laten we dat maar niet doen. Het wordt bijvoorbeeld een stuk duurder als iemand betaalt voor een eenheid van X punten, maar vervolgens voor het tentamen en de herkansing zakt, en aldus het flexen niet op alle punten uitkomst biedt. Als het studiecontract stelt dat het volgende jaar hiervoor opnieuw moet worden ingeschreven en ook betaald, kunnen de kosten sterk gaan oplopen – mede omdat iemand zo alles voor zich uit aan het schuiven is (los nog van het kunnen vervallen van resultaten). Dat wordt ook gemeld op de website van Folia (blad van de UvA), maart 2018: *Uit de enquête blijkt verder dat een flexstudent gemiddeld 24 punten wil halen. De gemiddelde flexstudent betaalt, inclusief de 15 procent opslag, daardoor gemiddeld de helft minder collegegeld. Daarmee besparen ze zo'n duizend euro ten opzichte van het wettelijk collegegeld van 2.006 euro. Afhankelijk van het aantal punten dat een student per jaar haalt en afhankelijk van het aantal jaren dat hij over zijn studie doet kan flexstuderen duurder of goedkoper uitvallen dan jaarlijks de volle mep betalen.*

⁵ We kijken hier alleen naar direct aan de studie gerelateerde zaken. Daarnaast kan iemand die bijvoorbeeld mantelzorger is, geld besparen als het gaat om het anders moeten inschakelen van anderen voor de verzorging. Ook iemand die een onderneming opstart, kan op die wijze de basis leggen voor een 'life time success story'. Daarnaast is het lastig om te zeggen en in geld uit te drukken wat de 'geestelijke waarde' is van de vrijheid die het flexstuderen oplevert voor mensen die onder sterke druk staan.

de OER daarover uitsluitel geeft, met 'verboden', maar het is een interessante vraag, denken we dit alles overdenkende.

- In het voorjaar is van OCW-kant aangegeven dat er geen enkele compensatie is te verwachten, als studenten strategisch gaan handelen. Hoe dan met deze regeling om te gaan, is derhalve nog niet helder.

Aanzet voor een voorstel voor een andere flexibele vorm

We denken dat er iets mee te doen is dat alleen voor de Ad-opleidingen geldt, zonder consequenties te hebben voor de Bachelor en de Master. Zoiets kan meteen ook worden aangepakt voor alle varianten, en met allerlei doelgroepen in het achterhoofd. Misschien dat de overheid wil gaan nadenken over aanvullende experimenten, maar dan echt flexibel.

Onder-instroom

Voor degenen die aan de start staan van een Associate degree-opleiding, kan worden gedacht aan arrangementen voor het te betalen collegegeld, zoals:

- Laat voltijdse studenten kiezen uit twee opties voor het volgen van het programma:
  1. 2 keer 60 studiepunten, dus twee jaren
  2. 3 keer 40 studiepunten, drie jaren studeren.De overheid betaalt de instelling op basis van deze verdeling, net als de student.
- Duale studenten betalen de helft van het wettelijke collegegeld, terwijl de vergoeding vanuit de overheid gelijk blijft. De reden daarvoor is dat de werkgever mede investeert in de studie.
- Laat hogescholen contracten sluiten met een groep regionale bedrijven voor specifieke duale trajecten waarbij de student de eerste jaren volledig werknemer is en de werkgever ervoor zorgt dat na drie jaar op basis van certificaten en werkervaring kan worden ingestroomd in het tweede leerjaar. De student betaalt dan 50% van het collegegeld, de instelling krijgt een jaar bekostiging en er is een specifieke diplomabonus van 50% van een jaarvergoeding die naar het bedrijf gaat – ter compensatie van de bekostiging van de private scholing (certificaten).

Zij-instroom

Hierbij kan worden gekeken naar degenen die al werken en op basis van vrijstellingen instromen bij een opleiding – en dan kun je denken aan de volgende opties voor het collegegeld:

- Iemand die op basis van vrijstellingen een programma voor het komende studiejaar krijgt aangeboden, betaalt alleen voor de daaraan gekoppelde studiepunten.
- Iemand die op basis van vrijstellingen alleen nog het laatste jaar moet doen, betaalt wel het volledige wettelijke collegegeld. Maar als het diploma wordt behaald – en dat kan helaas nu alleen bij de Bachelor – met een studiegeschiedenis van drie jaar of minder, maakt de overheid naast de diplomabonus voor de instelling ook nog eens 50% ervan over naar een leerrekening van de student.

Tenslotte

Het is zo alles bij elkaar op een rijtje gezet. niet echt goed te begrijpen op basis waarvan het besluit tot uitbreiding van de experimenten is genomen. Er is weinig tot geen informatie ter onderbouwing ervan boven water te halen, ook niet echt bij de hogescholen die nu meedoen. Tevens is hetgeen wel beschikbaar is gekomen, wel erg mager als geheel en is het ook niet duidelijk positief dan wel dat het wordt gebracht met een positieve draai eraan gegeven.

Het zou goed zijn als de betrokken hogescholen in hun communicatie veel meer werk op dit punt verzetten, wellicht onder regie van de Vereniging Hogescholen. Daarmee kunnen andere hogescholen worden verleid om na te denken over het al dan niet aanhaken, uiteraard met de juiste argumenten.

De HU en Windesheim hebben op hun websites helemaal niets voor a.s. studenten staan over deze optie. Ongetwijfeld dat er op het interne netwerk van alles is terug te vinden, aangezien de regeling alleen maar geldt als het eerste jaar is behaald (en het BSA is 'omzeild') – zoals het wel via internet voor de UvA en de Universiteit Tilburg is op te zoeken (zie de annex). Maar voor jongeren in het laatste jaar van hun vooropleiding worden geen redenen aangereikt om voor de HU of Windesheim te kiezen als zij in een situatie zitten die vraagt om een flexibele studie-aanpak.

Laten we proberen duidelijk zijn. Het zoeken naar het mogelijk maken van flexibele arrangementen voor studenten in het formele en bekostigde onderwijs (bij de private aanbieders kan iedereen zo flexibel als maar mogelijk is, een studie volgen) is een bijzonder belangrijk onderwerp. Ons formele systeem is evenwel qua randvoorwaarden zodanig dat het eigenlijk onbegonnen werk om tot een echte doorbraak bij de noodzakelijke flexibilisering te komen, zonder daaraan wat te doen.

Maar er wordt altijd gesteld door de overheid dat er niet aan het systeem zelf getornd mag worden. Denk aan de invoering van de Ad (alleen stapelen mag), de deeltijd-experimenten (moet een aangesloten studie zijn met 240 punten) en dus ook het betalen per studiepunten (de bekostiging en andere zaken worden niet aangepast).

Het zou dus goed zijn als OCW of een andere partij op een betere wijze dan nu het geval is, probeert duidelijk te maken wat de eerste opbrengsten zijn van de pilots. Er loopt een monitor mee. Vanuit die hoek is aangegeven dat uitbreiding van het aantal hogeschool wel kan omdat er dan ook betere conclusies zijn te trekken – want het aantal flex-studenten is nog maar relatief klein.

Organiseer een bijeenkomst rond het flex-studeren met de huidige hogescholen en universiteiten, vraag er de studentenorganisaties bij en andere partijen die er belang bij hebben (gerelateerd aan ondernemerschap, mantelzorg e.d.) – en praat over wat werkt, wat niet en of er ook moet worden gekomen tot een aanpassing van het gehele systeem.

Wissel ook ervaringen uit over de aanpak en de communicatie richting a.s. en reeds ingeschreven studenten, want het hbo pakt het duidelijk anders op dan het wo.

Kom maar op!

Annex

Naast de beide hogescholen doen er op dit moment twee universiteiten mee aan de pilot rond het flex-studeren. Via Google was het mogelijk om op hun beider websites openbare informatie te vinden die bestemd is voor studenten die al staan ingeschreven. Dus ook geen werving met deze pilot, om specifieke groepen te kunnen aanspreken. Die weten dan wel op voorhand dat ze het eerste jaar moeten halen om aan de pilot te mogen meedoen, maar het kan toch net even het zetje geven om zich bij zo'n instelling te gaan inschrijven.

Hier een paar zaken die we hebben aangetroffen. In de teksten hebben we opvallende zaken uit de regelingen die zijn getroffen, vet gemaakt. Daaruit blijkt dat beide instellingen duidelijke kaders stellen, ook om de pilot beheersbaar te houden. Vooral ook het in Tilburg alleen maar openstellen van de pilot voor hele specifieke groepen is opmerkelijk, en niet voor studenten met een bestuursfunctie – zoals dat wel bij de UvA kan. Daar doet men alleen maar suggesties voor deelname.

Opvallend is ook dat in Tilburg de regelingen voor de tentamens en de geldigheid van behaalde resultaten niet worden aangepast aan de flexende studenten. Dat zou anders betekenen dat ze aan verschillende einkwalificaties gaan voldoen, vergeleken met hun eigen start-cohort.

Flexstuderen aan Tilburg University

Vanaf collegejaar 2017-2018 is het mogelijk (voor geselecteerde doelgroepen en onder bepaalde voorwaarden) om deel te nemen aan de pilot Flexstuderen.

Flexstuderen maakt het mogelijk om in het collegejaar minder vakken te volgen, met een **minimum van 30 ec en een maximum van 42 ec** per collegejaar (het is mogelijk om onder aangepaste voorwaarden in februari te starten), minimaal 15 ec wanneer gestart wordt in februari, en alleen te betalen voor de gekozen te volgen vakken (plus 15% opslag voor administratiekosten).

Het is mogelijk om gedurende in **maximaal 6 collegejaren** te flexstuderen.

In de pilot fase staat flexibel studeren alleen open voor studenten uit de volgende **doelgroepen**:

- **Topsporters** (studenten met een geregistreerde topsportstatus van de universiteit); met een maximum van 30 inschrijvingen per collegejaar
- **Mantelzorgers** (door de studentendecanen aangemerkt als mantelzorger); met een maximum van 25 inschrijvingen per collegejaar
- **Ondernemers** (onderdeel van Starterslift van Tilburg University); met een maximum van 20 inschrijvingen per collegejaar

(...)

De regeling voor herkansen van tentamens en de geldigheidsduur van tentamenresultaten is conform de OER van de betreffende faculteit.

En:

Universiteit van Amsterdam

Voor wie is flexstuderen bedoeld?

Het is vooral interessant voor studenten die vooraf al weten dat ze niet alle vakken van de opleiding kunnen of willen volgen. Denk aan studenten die een stage in het buitenland gaan doen, een eigen onderneming starten, een bestuursfunctie bij een studievereniging hebben, een functiebeperking hebben of mantelzorger zijn.